

УДК 342.9:37:005.35

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2026.1.50>

СЛЮСАРЕНКО О.С.

**АДМІНІСТРАТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ****ADMINISTRATIVE INSTRUMENTS FOR ENSURING SUSTAINABLE
DEVELOPMENT OF EDUCATION IN UKRAINE**

Мета статті полягає у тому, щоб розкрити адміністративний інструментарій забезпечення сталого розвитку освіти в Україні. У статті визначено адміністративний інструментарій забезпечення сталого розвитку освіти як передбачену нормами адміністративного права сукупність адміністративно-правових форм, методів, засобів впливу та адміністративних процедур, що реалізуються в межах публічної компетенції уповноважених суб'єктів для якісно-правового, стратегічно-орієнтованого та безперервного розвитку освітньої сфери на основі публічного інтересу, гарантування права на освіту, охорони освітніх прав, та досягнення суспільно значущих результатів у сфері освіти. Розкрито, що адміністративний інструментарій забезпечення сталого розвитку освіти в Україні поєднує класичні адміністративно-правові інструменти з новітніми (цифровими, координаційними, якісними тощо), що відображає юридичну форму правового впливу та функціональне призначення сталого розвитку освіти. Зазначено, що адміністративний інструментарій забезпечення сталого розвитку освіти в Україні слід ділити за групами: нормативно-правовий; індивідуально-адміністративний; договірний; контрольно-наглядовий; дозвольно-реєстраційний; стандартизаційно-якісний; сервісний; організаційно-координаційний; цифровий; фінансовий; юрисдикційно-охоронний. Виділено ознаки адміністративного інструментарію забезпечення сталого розвитку освіти в Україні: – публічно-владний характер для забезпечення суспільно значущих цілей розвитку освіти; – нормативна визначеність; – зовнішньо виражений вплив; – цільова орієнтованість для забезпечення сталого розвитку освіти; – спрямованість на публічний інтерес та гарантування права на освіту; – системний характер; – функціональна багатоманітність; – адаптивність до специфіки об'єкта впливу; – інституційна багаторівневність; – процедурна впорядкованість; – підконтрольність та підзвітність; – направленість на довгостроковий результат; – забезпечення якості як внутрішнього критерію ефективності; – цифрова інтегрованість.

Ключові слова: адміністративно-правові відносини, адміністрування, забезпечення, інклюзивність, інноваційність, інструменти, освіта, сталий розвиток, управління, якість освіти.

The purpose of the article is to reveal the administrative tools for ensuring the sustainable development of education in Ukraine. The article defines the administrative instruments for ensuring sustainable development of education as a set of administrative-legal forms, methods, means of influence, and administrative procedures prescribed by administrative law norms, implemented within the framework of the public competence of authorized entities to achieve qualitatively legal, strategically oriented, and continuous development of the educational sphere based on public interest, guaranteeing the right to education, protecting educational rights, and attaining socially significant results in the field of education. It is revealed that the administrative instruments for ensuring sustainable development of education in Ukraine combines classical administrative-legal instruments with modern ones (digital, coordination, quality-related, etc.).

© СЛЮСАРЕНКО О.С. – аспірант (Науково-дослідний інститут публічного права)
<https://orcid.org/0000-0001-8343-3685>

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

which reflects the legal form of regulatory influence and the functional purpose of sustainable development of education. It is noted that the administrative toolkit for ensuring sustainable development of education in Ukraine should be divided into groups: regulatory-legal; individual-administrative; contractual; control-supervisory; permitting-registration; standardization-quality; service; organizational-coordination; digital; financial; jurisdictional-protective. The features of the administrative instruments for ensuring sustainable development of education in Ukraine are highlighted: – public-authoritative nature for achieving socially significant goals of educational development; – normative certainty; – externally expressed influence; – target orientation for ensuring sustainable development of education; – focus on public interest and guaranteeing the right to education; – systemic character; – functional diversity; – adaptability to the specifics of the object of influence; – institutional multilevelness; – procedural orderliness; – controllability and accountability; – orientation toward long-term results; – ensuring quality as an internal criterion of effectiveness; – digital integration.

Key words: *administrative and legal relations, administration, provision, inclusiveness, innovation, tools, education, sustainable development, management, quality of education.*

Актуальність теми. Сучасна освітня сфера перебуває у стані одночасного правового, інституційного, цифрового та соціального переосмислення. За таких умов, освіта дедалі більше постає як стратегічна сфера публічного інтересу, від якої залежить реалізація конституційного права людини на освіту, інноваційна спроможність держави, соціальна стабільність, людський капітал, демократичний розвиток суспільства та досягнення цілей сталого розвитку.

Огляд останніх досліджень. Взаємозв'язок освіти та концепції сталого розвитку став предметом комплексних досліджень в Україні, зокрема, економістів (Тульчинська С., А. Мельниченко, О. Акімова, 2012; М. Боровик, 2020), філософів (В. Огнев'юк, 2003; І. Карпань, 2012; Ю. Корсак, 2012;), педагогів (Н. Рідей, 2018; С. Толочко, 2019; М. Пірен, 2020; О. Кучанський, 2021). Юристи також аналізували сталий розвиток освіти, крізь призму публічного адміністрування та забезпечення, однак комплексних робіт в Україні недостатньо.

При цьому, сталий розвиток освіти є важливим напрямком якісної інтеграції України у глобальний освітній простір, відповідно різноманітні питання забезпечення сталого розвитку освіти, як предмету адміністративного права, є актуальним науковим викликом.

Мета статті полягає у тому, щоб розкрити адміністративний інструментарій забезпечення сталого розвитку освіти в Україні.

Виклад основних положень. Розуміння інструментів публічного адміністрування полягає в тому, що вони є комплексом адміністративно-правових заходів, які безпосередньо використовують суб'єкти публічного адміністрування з метою забезпечення (охорони) прав, свобод і законних інтересів приватних осіб та публічного інтересу держави й суспільства загалом [3, с. 182–183]. Вчені адміністративного права виділяють, що інструмент публічного адміністрування – це зовнішній вираз однорідних за своїм характером і правовою природою груп адміністративних дій суб'єктів публічної адміністрації, реалізований у межах відповідності визначеної законом компетенції з метою досягнення бажаного публічного результату [3, с. 182–183].

О. Нижник надає характеристику категорії «адміністративно-правові інструменти реалізації державної регіональної політики у сфері вищої освіти» як зовнішньо виражена дія суб'єктів реалізації державної регіональної політики у сфері вищої освіти, яка представлена чітко визначеною законом сукупністю прийомів і засобів, застосування яких призводить до юридичних наслідків, що здійснюються у межах компетенції з метою виконання поставлених перед ними мети та завдань [2, с. 13–15].

На наш погляд, адміністративний інструментарій забезпечення сталого розвитку освіти – це передбачена нормами адміністративного права сукупність адміністративно-правових форм, методів, засобів впливу та адміністративних процедур, що реалізуються в межах публічної компетенції уповноважених суб'єктів для якісно-правового, стратегічно-орієнтованого та безперервного розвитку освітньої сфери на основі публічного інтересу, гарантування права на освіту, охорони освітніх прав, та досягнення суспільно значущих результатів у сфері освіти.

Які ж види існують адміністративних інструментів забезпечення сталого розвитку освіти в Україні? Суб'єкти публічної адміністрації в процесі надання адміністративних послуг і здійснення виконавчої і розпорядчої діяльності з метою забезпечення публічного інтересу відповідно

до своєї компетенції можуть застосовувати такий арсенал інструментів публічного адміністрування, зокрема: форми публічного адміністрування (видання нормативно-правових актів; видання індивідуальних адміністративних актів; укладення адміністративних договорів; учинення інших юридично значущих дій; здійснення матеріально-технічних операцій); план як інструмент публічного адміністрування; фактична дія як інструмент публічного адміністрування; методи публічного адміністрування; адміністративно-правові режими; контроль (нагляд); електронне врядування [3, с. 183–185].

К. Куркова, аналізуючи адміністративне забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні, визначає, що для традиційної моделі інноваційного науково-технологічного розвитку характерним є використання та поєднання інструментів як економічного, так і адміністративного характеру, до яких належать: а) підтримувальні (фінансування з бюджету ЄС науково-технологічних програм і проєктів, надання грантів, стимулювання науково-технологічної діяльності та інвестиційної активності шляхом надання податкових пільг, кредитів, застосування заходів амортизаційної політики); б) дифузійні (трансфер технологій, комерціалізація результатів науково-технологічної діяльності); в) інфраструктурні (створення бізнес-інкубаторів, технологічних парків, інноваційних центрів, центрів трансферу технологій); г) інституційні (створення як наднаціональних, так і національних суб'єктів регулювання); д) правові (програми, проєкти, стратегії). Вказані механізми й інструменти використовують три основні групи суб'єктів: публічний сектор, який складається з суб'єктів двох рівнів (ЄС як наднаціональний суб'єкт і публічні адміністрації країн-членів); науково-освітній сектор (провідні університети та науково-дослідні центри) й комерційний сектор [1, с. 19–20].

О. Нижник сформував систему інструментів реалізації державної регіональної політики у сфері вищої освіти: 1) нормативні (Державна стратегія регіонального розвитку України, регіональна стратегія розвитку; Національна доктрина розвитку освіти; Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року); 2) індивідуальні акти; 3) адміністративні договори; 4) інші юридично значущі дії (план заходів з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку України, інвестиційні програми (проєкти), спрямовані на розвиток сфери освіти) [2, с. 13–15]. Також вченим здійснено класифікацію інструментів реалізації державної регіональної політики у сфері вищої освіти: 1) за територію реалізації – міждержавні та національні інструменти у сфері вищої освіти; 2) за терміном реалізації – із визначеним строком реалізації та без визначення строку; 3) за функціональною орієнтацією: а) інструменти у сфері вищої освіти; б) інструменти у сфері наукової та науково-технічної діяльності [2, с. 13–15].

Якщо звузити науковий пошук, то слід зазначити, що система зовнішнього забезпечення якості освіти включає: – перелік інструментів, процедур і заходів підвищення якості освіти (стандартизацію, ліцензування освітньої діяльності, акредитацію освітніх програм, зовнішнє незалежне оцінювання результатів навчання, моніторинг якості освіти, сертифікацію педагогічних працівників); – визначені спеціальними законами органи та установи, що відповідають за зовнішнє незалежне оцінювання якості освіти та розвиток системи забезпечення якості, приймають рішення в межах повноважень на основі чітких та оприлюднених критеріїв, здійснюють періодичні перевірки системи забезпечення якості закладів освіти, надають рекомендації щодо вдосконалення системи забезпечення якості освіти, звітують перед суспільством на засадах прозорості, доступності та зрозумілості [7; 6, с. 49–55].

У напрямі забезпечення сталого розвитку суспільства незамінними засобами є цифрові інструменти, на основі яких мінімізуються ресурсозатрати, що дає змогу перенаправити їх використання у більш конструктивне русло та за можливості зберігати ресурсний потенціал для майбутніх поколінь. Застосування цифрових інструментів дає змогу досягати цілей сталого розвитку з максимальним ефектом. Наприклад, Ціль сталого розвитку “Якісна освіта” значною мірою досягається завдяки онлайн-технологіям, які дозволяють отримувати освіту дистанційно, проходити курси, семінари, брати участь у конференціях та тренінгах за допомогою цифрових інструментів. Для покращення освітнього процесу в Україні запущено проєкт “Дія. Цифрова освіта” – національну онлайн-платформу з цифрової грамотності, яка допомагає кожному охочому набути необхідні навички. До того ж, можна відмітити ще низку інструментів, які забезпечують ефективне дистанційне навчання. Зокрема, це “Всеукраїнська школа онлайн”, де є відкритий доступ до тестів, відеоуроків, матеріалів для самостійної роботи та іншого навчального контенту, якісних методичних матеріалів. Узагальнення усіх цифрових інструментів для освітян представлено на сторінці Міністерства освіти і науки України, а спеціалізована інформація подана на окремих освітніх платформах. Зокрема, онлайн ресурс «Вчимо і навчаємось на карантині: зміни

в системі освіти» містить інформацію про організацію освітнього процесу в закладах освіти [4; 5, с. 141–153].

Таким чином, адміністративний інструментарій забезпечення сталого розвитку освіти в Україні поєднує класичні адміністративно-правові інструменти з новітніми (цифровими, координативними, якісними тощо), що відображає юридичну форму правового впливу та функціональне призначення сталого розвитку освіти. Відповідно, адміністративний інструментарій забезпечення сталого розвитку освіти в Україні слід ділити за групами, формуючи наступні групи інструментарію:

1) нормативно-правовий (закріплює загальні правила, принципи, стандарти та напрями розвитку освіти):

- видання нормативних актів;
- стратегічні плани розвитку освіти;

2) індивідуально-адміністративний, що забезпечує індивідуальну управлінську дію або рішення для практичного застосування загальних норм у конкретних правовідносинах, та включає індивідуальні адміністративні акти (наприклад, рішення про ліцензування, акредитацію, сертифікацію, реєстрацію, визнання результатів навчання, надання статусу, погодження освітніх програм тощо);

3) договірний, що включає адміністративні договори та інші узгоджувальні форми взаємодії між суб'єктами публічної адміністрації, закладами освіти, органами місцевого самоврядування, міжнародними партнерами, науковими установами та іншими учасниками освітньої політики;

4) контрольно-наглядний, що включає:

- державний контроль та нагляд;
- інспектування;
- моніторинг якості освіти;
- інституційний аудит;
- оцінювання дотримання вимог законодавства у сфері освіти;
- звітність;
- перевірка дотримання ліцензійних умов тощо.

5) дозвільно-реєстраційний охоплює процедури, пов'язані з офіційним визнанням права на здійснення освітньої діяльності або окремих її видів (ліцензування, акредитація, сертифікація, атестація, реєстрація суб'єктів або освітніх програм тощо);

6) стандартизаційно-якісний, що спрямований на безпосереднє забезпечення якості освіти як внутрішньої умови стійкості освітньої системи, та включає:

- стандарти та критерії якості освіти;
- акредитаційні вимоги;
- сертифікацію науково-педагогічних працівників;
- зовнішнє оцінювання результатів навчання тощо.

7) сервісний, що пов'язаний з наданням адміністративних послуг у сфері освіти (оформлення документів, підтвердження статусів, визнання кваліфікацій, доступ до публічної інформації, електронні кабінети, інформаційно-консультаційний супровід тощо);

8) організаційно-координативний, що включає засоби, за допомогою яких органи публічної адміністрації узгоджують діяльність різних суб'єктів освітньої політики, забезпечуючи взаємодію між рівнями та секторами, зокрема:

- форми міжвідомчої взаємодії;
- робочі групи;
- дорадчі органи;
- механізми участі громадськості;
- офіційне інформування;
- публічні консультації;
- процедури узгодження рішень тощо;

9) цифровий:

- електронне врядування;
- цифрові освітні платформи, реєстри, дистанційні сервіси, онлайн-навчання;
- електронний документообіг;
- цифровий моніторинг;
- платформи відкритих освітніх ресурсів тощо;

10) фінансовий, що спрямований на підтримку інституційної спроможності закладів освіти, розвиток освітньої інфраструктури та фінансове стимулювання інновацій, та включає:

- бюджетне фінансування освітніх програм;
- грантову підтримку;
- субвенції, пільгові механізми, інвестиційні програми;
- інші форми стимулювання інноваційної діяльності у сфері освіти та науки;

11) юрисдикційно-охоронний, що включає засоби та інструменти, пов'язані з виявленням правопорушень, їх юридичною оцінкою, припиненням протиправної поведінки, притягненням винних осіб до адміністративної відповідальності та відновленням належного правового порядку у сфері освіти.

Наостанок слід визначити ознаки адміністративного інструментарію забезпечення сталого розвитку освіти в Україні. Інструмент публічного адміністрування характеризується такими ознаками: є зовнішнім виразом форми адміністративної діяльності публічної адміністрації; віддзеркалюють правову динаміку (адміністративну діяльність) публічного адміністрування; залежать від змісту компетенцій суб'єктів публічної адміністрації; їх вибір зумовлюється специфікою поставленої мети щодо певного об'єкта публічного впливу, що встановлює найкращий ефективний варіант діяльності [3, с. 182–183].

Наприклад, проведений аналіз кола адміністративно-правових інструментів реалізації державної регіональної політики у сфері вищої освіти дозволив О. Нижник встановити їх ознаки: 1) застосовуються суб'єктами реалізації державної регіональної політики у сфері вищої освіти у своїй діяльності; 2) мають публічно-правовий зміст; 3) регламентуються нормами адміністративного права; 4) призводять до настання певних юридичних наслідків: встановлюються, змінюються, припиняються адміністративно-правові відносини у сфері вищої освіти; 5) застосування інструментів діяльності можливе у межах повноважень, закріплених за суб'єктами реалізації державної регіональної політики у сфері вищої освіти; 6) реалізуються через імперативний і диспозитивний підходи до регламентації діяльності суб'єктів реалізації державної регіональної політики у сфері вищої освіти [2, с. 13–15].

Загалом, слід виділити наступні ознаки адміністративного інструментарію забезпечення сталого розвитку освіти в Україні:

- публічно-владний характер для забезпечення суспільно значущих цілей розвитку освіти;
- нормативна визначеність;
- зовнішньо виражений вплив;
- цільова орієнтованість для забезпечення сталого розвитку освіти;
- спрямованість на публічний інтерес та гарантування права на освіту;
- системний характер;
- функціональна багатоманітність;
- адаптивність до специфіки об'єкта впливу;
- інституційна багаторівневність;
- процедурна впорядкованість;
- підконтрольність та підзвітність;
- направленість на довгостроковий результат;
- забезпечення якості як внутрішнього критерію ефективності;
- цифрова інтегрованість.

Список використаних джерел:

1. Куркова К.М. Адміністративно-правове забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні: автореф. дис. докт. юрид. наук. 12.00.07. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2021. 40 с.
2. Нижник О.С. Адміністративно-правові засади реалізації державної регіональної політики у сфері вищої освіти в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук. 12.00.07. Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2017. 24 с.
3. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко, Т. Коломоєць, В. Курило, С. Стеценко та ін.; за ред. В. Галуцька та О. Правоторової. Видання четверте. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 592 с.
4. Цифрові інструменти для якісної освіти у 2021 році. 2021. URL : https://znayshov.com/News/Details/tsyfrovi_instrumenty_dlia_Yakisnoi_osvity_u_2021_rotsi

5. Бліщук К. М., Домша О. В. Цифрові інструменти забезпечення сталого розвитку. *Ефективність державного управління*. 2021. Вип. 1. С. 141–153.

6. Гаращук О. В., Куценко В. І. Якісна освіта – інструмент сталого розвитку (зарубіжний досвід та українські реалії). *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 23(1). С. 49–55.

7. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради. 2017. № 38–39. Ст. 380.

Дата першого надходження статті до видання: 05.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.05.2026